

Opiskelijoiden ja turvapaikanhakijoiden yhteistyö yliopiston kolmanteen tehtävään vastaamisena

Mervi Kaukko, Jennina Lahti ja Esko Nummenmaa

Tässä kirjoituksessa pohdimme Oulun yliopiston kasvatustieteen tiedekunnan opiskelijoiden tukihenkilötoimintaa Oulun vastaanottokeskuksessa järjestäjien näkökulmasta. Esitämme tekstissä kymmenen kysymystä, jotka järjestäjien kannattaa kysyä vastaavanlaista toimintaa suunnitellessa. Kysymykset koskevat kahta teemaa: toiminnan motiiveita ja pitkäjänteisyyttä. Oppilaitosten ja vastaanottokeskusten voimien yhdistäminen voi tuoda käyttöön monipuoliset resurssit yhteisten päämäärien saavuttamiseksi, mutta toiminnan pitää olla harkittua, hallittua ja pitkäjänteistä. Lisäksi toiminnan täytyy lähteä turvapaikanhakijanuorten omista tarpeista, ei esimerkiksi tutkijan tutkimusintressistä. Yhteistyö on kestävä, jos toimijoiden luovuutta ja intoa ruokitaan kannustuksella ja välttämättömillä resursseilla. Jos toiminta suunnitellaan mahdollisimman itseohjautuvaksi, vaadittavien resurssien määrä ei ole suuri..

Poikkeustilanteen hätäavusta tukihenkilötoimintaan

Oulun yliopiston kasvatustieteiden tiedekunnan ja Oulun vastaanottokeskuksen alaikäisyksikön yhteistyö sai sysäyksen syksyllä 2015, kun vastaanottokeskukseen tuli ennätysmäärä yksintulleita alaikäisiä turvapaikanhakijoita. Vastaanottokeskuksen akuutti apuvoiman tarve ja Oulun yliopiston kasvatustieteen tiedekunnan resurssit kohtasivat, kun opiskelijat ja henkilökunta ryhtyivät tekemään ruokapaketteja, peittopussukoita ja muuta tarvittavaa pahimman kaaoksen keskellä. Vapaaehtoistyö pyöri kolmessa vuorossa noin kolmen viikon ajan. Yhteiskunnallisen tilanteen muutos, opiskelijoiden innokkuus ja yhteistyön sujuvuus johtivat toiminnan laajentamiseen hätäavusta turvapaikanhakijanuorten tukihenkilötoimintaan osana Oulun yliopiston kasvatustieteen vapaavalintaisia opintoja.

Tukihenkilötoiminnassa kymmenen kasvatustieteen opiskelijaa toimi noin kahdenkymmenen yksintulleen turvapaikanhakijan kanssa säännöllisesti, pitkäjänteisesti ja suunnitelmallisesti noin puolen vuoden ajan. Opiskelijat valittiin motivaatiokirjeiden perusteella ja kaikki valitut saivat yliopiston ja vastaanottokeskuksen järjestämän perehdytyksen. Toiminta oli pilottijakso nyt käynnissä olevalle, laajennetulle kurssille *Volunteer field work at the reception center*.

[Näkökulma](#) avaa Nuorisotutkimusverkostossa tehtävän tutkimuksen tuloksia yhteiskunnallisiksi puheenvuoroiksi ja kannanotoiksi. Näkökulmat sisältävät paitsi uutta tietoa nuorista, myös politiikkaan ja käytännön toimintaan suunnattuja ehdotuksia.

Nuorten turvapaikanhakijoiden elämää vastaanottovaiheessa -kirjoitussarja

Kirjoitussarja valaisee turvapaikkaa hakevien nuorten ja heidän parissaan toimivien kokemuksia ensimmäisistä kuukausista Suomessa. Kirjoittajat kuvaavat paitsi nuorten turvapaikanhakijoiden virallista asemaa myös arjen rakentumista, jota leimaavat sekä uudet sosiaaliset suhteet, elämäntavat ja -pakit että odottaminen, kuulumisen katkokset ja tulevaisuuden epävarmuus. Tässä moniäänisessä kirjoitussarjassa nuorten turvapaikanhakijoiden elämää analysoivat sekä tutkijat että nuorten parissa työskentelevät.

[Teemasarjan johdanto](#)

Toiminta nuorten kanssa edellyttää herkkyyttä, heittäytymistä ja luottamusta

Toimintakokemuksemme tärkein huomio voi vaikuttaa itsestään selvältä, mutta siitä on syytä muistuttaa: lasten ja nuorten edun pitää olla toiminnan lähtökohta. Yhteistyön rakentamisen päätavoitteena ei saa olla esimerkiksi resurssien säästö lisäkäsien toivossa, uusien kokemusten hakeminen eikä opintosuoritus.

Tavoite ei saa myöskään olla pelkästään tutkimuksellinen. Toiminnan alussa turvapaikanhakijatilanne oli näkyvästi esillä mediassa. Opiskelijat mainitsivat mediahuomion ja yhteiskunnallisen tilanteen kiinnostavuuden tärkeiksi syiksi hakeutua toimintaan (Kinnunen & Pirhonen 2016). Mediahuomio vaikutti myös siihen, että aiheesta haluttiin tehdä ajankohtaisia opinnäytteitä. Tämä saattaa puolestaan johtaa siihen, että tutkimuksen motivaatio syntyy kokonaan tutkimusaiheen ulkopuolisista tekijöistä. Vastaavalla tavalla myös huonosti valmisteltu tai väärin perustein aloitettu tutkimus turvapaikanhakijoiden kanssa saattaa esittää turvapaikanhakijoiden ääniä vääristellen ja eksotisoiden tai heidän ”kurjuuttaan” korostaen. Hyvää tarkoittava mutta huonosti valmistautunut opiskelija saattaa esimerkiksi lähestyä turvapaikanhakijoita tutkimusmielessä ja kertoa, että heiltä kerätty tieto on luottamuksellista ja kuvat (tai vielä pahempaa, videot) tulevat vain tutkimuskäyttöön. Jos luottamusta ei ole rakennettu ennen tätä kohtaamista, tai jos turvapaikanhakijanuori ei täysin ymmärrä tutkimuskäytäntöjä tai tutkimuksen tavoitetta, lupaukset nimettömyydestä tai luottamuksellisuudesta eivät merkitse mitään.

Turvapaikanhakijoiden silmissä minkä tahansa tiedon jakaminen tuntemattoman kanssa voi vaikuttaa riskiltä (Dona 2007; Kohli 2006). Tämän vuoksi tietoa on kerättävä harkiten, etenkin nuorten maassaolon alkuvaiheessa. Jos tietoa päätetään kerätä, menetelmillä on väliä. On hyvä pohtia, onko esimerkiksi nauhoitus välttämätöntä vai olisiko pelkkä muistiinpanojen teko parempi tapa saada nuorten ”äänet” kuuluviin (Kuusisto-Arponen 2016). Turvapaikanhakijalapsia ja -nuoria koskevista tutkimuseettisistä periaatteista on runsaasti kirjallisuutta (ks. esim. *Journal of Refugee Studies*, 2016 ja sen erikoisnumero *Unaccompanied Minors*) johon on hyvä perehtyä. Tärkeintä on kuitenkin tilanteeseen sidotut, eettiset ja harkitut päätökset siitä, mikä on parasta tässä hetkessä ja tämän ryhmän kanssa.

Opiskelijat, joiden ainoa tavoite oli päästä keräämään graduaineistoa, jättyivät pois tukihenkilötoiminnasta. Toiminta suunniteltiin niin, ettei sillä loukattu turvapaikanhakijanuorten yksityisyyttä eikä turvallisuuden tunnetta. Luottamusta vahvistettiin toiminnan pitkäjänteisyydellä. Tietoa toiminnan kehittämiseksi kerättiin nuorten ehdoilla, harkiten ja vasta luottamuksen rakennuttua.

Tämän huomion tarkoituksena ei ole aliarvioida tutkimusta turvapaikanhakijalasten ja -nuorten kanssa. Tutkittua tietoa sekä nuorten että heidän kanssaan toimivien näkökulmista tarvitaan. Toimintamme kuitenkin muistutti siitä, että hyvät tarkoitukset ja into eivät riitä toiminnan tai tutkimuksen pohjaksi. Tutkimuksen pitää rakentua luottamukselle, ja luottamukseen tarvitaan aikaa, heittäytymistä ja lapsi- tai nuorisolähtöistä toimintaa. Toiminnasta rakentuva tieto on moniäänistä, monitasoista, paikkaan ja aikaan sidottua: sitä ei voi saada yksittäisten haastattelujen tai lyhyiden havainnointien kautta. Lapsi- tai nuorisolähtöisyyden varmistaminen vaatii aikaa ja järjestelyä, mutta on lopulta melko yksinkertaista. Kuten useat kirjoitukset tässä sarjassa osoittavat, turvapaikanhakijanuorten kanssa ja heidän puolellaan voi toimia eettisesti ja järkevästi monella tavoin (esim. Maichen ja Husseinin kirjoitukset tässä sarjassa).

Lasten ja nuorten edun pitää olla toiminnan lähtökohta.

Huonosti valmisteltu tai väärin perustein aloitettu tutkimus turvapaikanhakijoiden kanssa saattaa esittää turvapaikanhakijoiden ääniä vääristellen ja eksotisoiden tai heidän ”kurjuuttaan” korostaen.

Toiminnasta rakentuva tieto on moniäänistä, monitasoista, paikkaan ja aikaan sidottua: sitä ei voi saada yksittäisten haastattelujen tai lyhyiden havainnointien kautta.

Ilo, into ja autonomisuus resurssien säästönä ja jatkuvuuden tukena

Toinen huomiomme liittyy siihen, miten toiminta saadaan vakiinnutettua ja kestäväksi alkuinnon laannuttua. Meidän toimintamme alkoi vastaanottokeskuksen turvapaikanhakijatilanteen ollessa poikkeuksellinen. Vapaaehtoisia otettiin tuolloin vastaanottokeskukseen kiireen keskellä tarkkaan harkiten, sillä uusien ihmisten perehdyttäminen vaatii vastaanottokeskuksen resurssien käyttämistä. Tukihenkilötoiminta saatiin käyntiin, koska tässä tapauksessa perehdytys hoidettiin enimmäkseen vastaanottokeskuksen ulkopuolella ja koska tavoitteista ja toteutuksesta sovittiin ennen toiminnan aloitusta. Toiminta onnistui, koska perehdytyksen jälkeen se toimi lähes pelkästään vapaaehtoisten varassa. Vapaaehtoiset koordinoivat ja kehittivät itse toimintaansa. Kun toimintaa esimerkiksi haluttiin laajentaa, vapaaehtoiset hakivat ulkoista rahoitusta, keräsivät lahjoituksia ja järjestivät myyjäisiä.

Kuva: Mostafa Mohammad Ali

Vapaaehtoisten hyvän perehdytyksen ja sitoutumisen vuoksi toimintaan tarvittiin vain vähän muita resursseja. Välttämätöntä oli se, että kurssin tarpeellisuuteen uskottiin sekä tiedekunnassa että vastaanottokeskuksessa, ja se että kurssille löytyi paikka ja osaavat opettajat. Tärkeintä oli kuitenkin se, että vapaaehtoiset itse suhtautuivat toimintaan positiivisesti ja innokkaasti. Toiminnasta versoi lukuisia muita projekteja, joissa turvapaikanhakijat, tulevat luokanopettajat, vastaanottokeskuksen henkilökunta ja tutkijat toimivat yhdessä tiedon levityksen tai hyvien käytäntöjen kehityksen puolesta. Yksi esimerkki on yliopiston, vastaanottokeskuksen, viranomaisten ja kolmannen sektorin asiantuntijoiden luontosarja maahanmuutosta ja turvapaikkatilanteesta (ks. esim. Esa Holapan luento). Yhteistyöstä sai alkunsa myös vastaanottokeskuksen tiedonhallinnan menetelmien kehittämisprojekti, jossa pyritään hyödyntämään ja siirtämään ammattilaisten hiljaista tietoa. Tiedon ja hyvien käytänteiden sujuva siirto seuraaville tekijöille on oleellinen osa vapaaehtoistyön kehittämisessä. (ks. myös edellinen näkökulmakirjoituksemme).

Ihmistyön opiskelijoiden ja turvapaikanhakijoiden hyvin harkittu yhteistyö on teorian ja käytännön yhdistämistä parhaimmillaan. Se on myös yliopiston kolmannen tehtävän täyttämistä eli osa yliopiston panosta yhteiskunnan

Ihmistyön opiskelijoiden ja turvapaikanhakijoiden hyvin harkittu yhteistyö on teorian ja käytännön yhdistämistä parhaimmillaan. Se on myös yliopiston kolmannen tehtävän täyttämistä eli osa yliopiston panosta yhteiskunnan kehittämisessä (Yliopistolaki 2009, 1. luku 2§).

kehittämisessä (Yliopistolaki 2009, 1. luku 2§). Tässä kirjoituksessa kuvatus toiminnan kenttä on vastaanottokeskus, mutta vastaavaa yhteistoimintaa voisi hyvin rakentaa muidenkin tahojen kanssa.

Kymmenen kysymystä

Tämän näkökulmasarjan kirjoituksissa olemme päässeet tarkastelemaan nuorten elämää vastaanottokeskuksessa monien äänien kautta. Tarvitsemme myös käytännön tietoa siitä, miten turvapaikanhakijanuorten elämään voi osallistua niin, että se palvelee turvapaikanhakijanuorten tarpeita. Kutsu vastaanottokeskuksiin vaatii usein olemassa olevat suhteet tai organisaation, kuten yliopiston, tuen. Toiminta vaatii lähtökohtien huolellista punnitsemista ja sitoutuneita toimijoita, mutta toiminta myös antaa paljon. Vapaaehtoistoiminnan myötä vapaaehtoiset saivat huomata, että pienestä toiminnasta voi tulla suurta, ja omat pienet teot voivat olla toiselle suuria. Pitkäkestoisia kohtaamisia tai hiljaista, käytännön tietoa eivät päihitä kirjoista opitut faktat maahanmuutosta, kulttuurisensitiivisyydestä tai lapsi- tai nuorisolähtöisestä otteesta, mutta yhdessä nämä muodostuvat aika hyvän perehdytyksen turvapaikanhakijalapsen tai -nuoren kanssa työskentelemiseen. Kokemuksemme mukaan opiskelijoilla on intoa ja taitoa olla mukana turvapaikanhakijanuorten elämässä, ja turvapaikanhakijanuoret kaipaavat kontakteja muihin nuoriin (ks. esim. Peltola ja Onodera tässä kirjoitussarjassa).

Vaikka jokainen yhteistyöprojekti on yksilöllinen ja jokaisen projektin tavoitteet ja reunaehdot on pohdittava erikseen, esitämme alla kymmenen kysymystä, jotka voivat auttaa suunnitella yhteistyötä vastaanottokeskuksen kanssa.

1. Kenen tarpeista lähdetään liikkeelle, opiskelijoiden, oppilaitoksen, vastaanottokeskuksen vai turvapaikanhakijoiden?
2. Millaisia käytännön asioita (esim. vakuutukset, perehdytykset, logistiikka, vastuu, salassapitovelvollisuus) täytyy järjestää?
3. Löytyykö kultakin yhteistyötaholta pysyvään henkilökuntaan kuuluva vastuuhenkilö?
4. Miten vapaaehtoisten ja henkilökunnan sitoutumista toimintaan tuetaan?
5. Miten tuetaan vapaaehtoistoiminnan autonomisuutta ja minimoidaan resurssien käyttö?
6. Miten vapaaehtoisten vaikeiden kokemusten käsittelyä tuetaan?
7. Miten toimintaa kehitetään sen aloittamisen jälkeen?
8. Miten toiminnassa syntyvä tieto saadaan tallennettua ja hyödynnettyä?
9. Jos tietoa kerätään myös lapsilta/nuorilta, miten tutkimusetiikka varmistetaan?
10. Miten varmistetaan toiminnan kestävyys ja pitkäjänteisyys?

Esittämämme lista ei ole kaikenkattava eikä kaikkiin tilanteisiin soveltuva, mutta se voi tässä kirjoituksessa kuvatus yhteistyöprojektin kokemusten perusteella tasoittaa vastaavissa hankkeissa joitain eteen tulevia kompastuskiviä.

Lähteet

- Doná, Giorgina (2007) The Microphysics of Participation in Refugee Research. *Journal of Refugee Studies*, 20 (2), 210–229.
- [Journal of Refugee Studies \(2016\) Virtual issue Unaccompanied Minors.](#)
- Husseini, Naser (2016) Vastaanottokeskuksen elämää ohjaajan ja nuoren silmin. *Näkökulma* 31, Nuorisotutkimusverkosto.

Kirjoittajat

Kinnunen, Maria & Pirhonen, Jatta-Lotta (2016) *Vapaaehtoistyö vastaanottokeskuksessa: kasvatustieteiden opiskelijoiden motiiveja turvapaikanhakijoiden parissa toimimiseen*. Kasvatustieteen pro-gradu tutkielma, Oulun yliopisto.

Kohli Ravi (2006) The Sound Of Silence: Listening to What Unaccompanied Asylum-seeking Children Say and Do Not Say. *British Journal of Social Work* 36 (5), 707–721.

Kuusisto-Arponen, Anna-Kaisa (2016) Myötätunnon politiikka ja tutkimusetiikka Suomeen yksin tulleiden maahanmuuttajanuorten arjen tutkimisessa. *Sosiologia* 53 (4) (painos).

[Maiche, Karim \(2016\) Nuoret turvapaikanhakijat ja luottamuksen rakentuminen arjen käytännöissä. *Näkökulma* 30, Nuorisotutkimusverkosto.](#)

[Peltola, Marja Peltola & Onodera, Henri \(2016\) Ystävyys, sosiaaliset suhteet ja nuorten turvapaikanhakijoiden poikkeukselliset olot. *Näkökulma* 32, Nuorisotutkimusverkosto.](#)

Mervi Kaukko (KT, tutkija) oli tukihenkilökurssin pilottivaiheen vastuuopettaja. Mervi oli vapaaehtoisena vastaanottokeskuksella etenkin ennen tukihenkilötoiminnan alkua.

Jennina Lahti (KM, luokanopettaja) oli yksi aktiivisista tukihenkilöistä. Jennina on haastatellut turvapaikanhakijanuoret tähän kirjoitukseen.

Esko Nummenmaa on vapaaehtoinen ja luokanopettajaopiskelija. Esko on ollut avainasemassa toiminnan suunnittelussa, toteutuksessa ja jatkuvuuden varmistamisessa.

Yhteystiedot

Nuorisotutkimusseura ry.
Asemapäällikönkatu 1 (3. krs)
00520 Helsinki
p. 020 755 2662
toimisto@nuorisotutkimus.fi
www.nuorisotutkimusseura.fi

Kirjoitussarjan toimittajat:
Veronika Honkasalo, Karim Maiche,
Henri Onodera, Marja Peltola ja
Leena Suurpää